

Een lauwe avondzon omhult het land in een oranje gloed. De laatste stuiptrekkingen van de herfst omhelzen bomen en struiken. Een feeëriek lichtspel voltrekt zich aan de horizon. De dampende adem van Belle en Bos verdwijnt in het avondgloren. Boer Jan geniet van het wisselende lichtschouwspel op het ritme van de trage tred van zijn Brabanders. Hier, in de eenzaamheid van het wijde polderlandschap voltrekt zich een dagelijkse magie. Het verdwijnen van het licht aan de horizon dat volop tot zijn recht komt in de uitgestrektheid van het stille gebied. Vandaag is het een gloeiende bol die aan de einder ondergaat. Boer Jan mijmert, hij laat Belle en Bos hun gang gaan. Ze kennen de weg naar 't Elzenveld, de plaats waar Boer Jan net niet geboren is.

Mei 1940 – De oorlog woedt en in de heftigheid van het vluchten bevalt Martha, op een kruiwagen in een geïmproviseerde tent, ergens in een berm op de kant van de weg naar Maldegem. Eén vrouw houdt halt om de lijdende moeder te helpen terwijl anderen amper de tred milderer bij het horen van het geweeklaag van de barende vrouw.

Martha had geen keuze, ze moest het erf verlaten, vluchtend voor de afschuwelijke daden van de Duitsers, met hun rooftochten, aanrandingen en executies.

De boreling wordt Jan genoemd naar de naam van de dichtstbijzijnde kerk, St.-Johannes. Bijna meteen na de geboorte wordt hij er gedoopt en krijgen moeder Martha, vader Basiel, zus Marie en de boreling onderdak bij de pastoor, E.H. Elfried Van Braeckel en zijn bazige meid, Gerarda. Zoals het een dorpspastoor betaamt, ligt er ergens in de pastorie - achter slot en grendel - een schat aan wijnen en andere delicate dranken verborgen. Om de komst van dit nieuwe zieltje te vieren gebiedt hij Gerarda om een goeie fles naar boven te halen. Morrend diept zij een grote sleutel van onder haar schort op, sloft naar de kelder en komt terug met een bestofte fles tafelwijn. “Da’s goed genoeg voor dit soort volk”, sist ze. Elfried durft haar niet tegen te spreken en klinkt dan maar met tegenzin met het diepgekleurde, sterk smakende goed op hét leven.

Terwijl Martha, boreling Jan en Marie reeds liggen te slapen in de gastenkamers op de bovenverdieping vertelt Basiel, bij schemerend kaarslicht achter de verduisterde ramen, aan meneer Pastoor wat er gebeurd was.

Basiels broer, Maurice, een gewaardeerd smid, was met zijn gezin gevlucht uit het naburige Vinkt. De Duitsers hadden er in het wilde weg burgers op straat doodgeschoten. Zij die vluchtten werden samengedreven en vermoord nadat ze hun eigen graf hadden moeten delven. Maurice had hebben en houden verzameld en kon door veld en akker, moeizaam maar vooral ongezien, het erf van Basiel bereiken.

In Vinkt werd de hele dag over en weer geschoten tussen de Duitse soldaten en de Ardeense Jagers. De dag nadien palmde de Duitse troepen het dorp in. Ze dreven de inwoners er uit hun huizen. Mannen, vrouwen en kinderen werden gescheiden. Vrouwen en kinderen werden op een weide verzameld. Nadat de mannen eerst richting Meigem waren gestuurd moesten ze in looppas terugkeren naar hun dorp. Vijf van hen werden aan de muur van het klooster neergeschoten, aan de pastorie werden er nog 16 gefusilleerd. Even verderop, aan de beenhouwerij, volgde een gelijkaardige executie. Er werden op het dorpsplein 38 mensen vermoord, slechts vier konden tijdig ontsnappen.

In de boerderij van Basiel was geen plaats om Maurice, zijn vrouw en hun 6 kinderen te huisvesten, zelfs niet tijdelijk, daarom werden ze op de hooizolder, boven de stal naast het huis, te slapen gelegd.

Midden in de nacht schoot Basiel wakker van een hels geknetter. Hij rook brand en stormde naar buiten: de stal stond al in lichterlaaie, hij hoorde de koeien en de paarden in paniek stampen en beurelen. Het vuur sloeg alle kanten

op, hij rende terug naar binnen om zijn hoogzwangere vrouw en zijn dochter Marie naar buiten te halen. Ze grabbelden wat spullen bijeen en wachtten vol angst in het ovengebouwtje, wat verder op het erf.

Basiel probeerde de staldeur open te trekken maar door de felle hitte kon hij zelfs niet in de nabijheid komen. Hij beseftte dat dit het einde was, hij mocht er niet aan denken dat Maurice en zijn gezin in de brand zaten. Hij tierde zich schor, niets mocht baten, het was gedaan. Met lede ogen zag hij toe hoe het vuur op de boerderij zelf oversloeg en de woning gretig verslindde. Emmers water konden hier niet tegen op. Het hartverscheurende gesnik van Martha en Marie ging door merg en been.

Bij het ochtendgloren werd hij met de harde realiteit geconfronteerd. Alles was weg, alles was verloren, van zijn broer Maurice en zijn gezin was er geen spoor te zien.

Totaal verslagen nam hij een stok en begon in de as te poken, op zoek naar iets. Als bezeten ging hij door, meer en meer verbeten, maar behalve wat verwrongen staal en verpulverde muren was er niets meer te vinden. Moedeloos zakte hij op de zwartgeblakerde vloer neer en liet zijn tranen de vrije loop, zijn hoofd in zijn grove handen verbergend.

Waren ze verkoold? Waren ze in paniek gevluht? Het antwoord zou Basiel eeuwig bezig houden. Diep in zijn hart koesterde hij de hoop dat er iemand van het gezin plots terug zou opduiken.

De champetter kwam het erf op gefietst, stelde vast dat het gebrand had, dat er nog enkele muren rechtstonden, dat er misschien acht slachtoffers waren en dat was het. Hij zei dat het misschien wel den Duits was die het vuur bij nacht had aangestoken omdat hij onderdak had geboden aan vluchtelingen. Het was beter dat Basiel vertrok, hier was niets meer.

*

Zonder paard en kar, enkel met de spullen die ze hadden kunnen redden in een kruiwagen gestouwd, vertrokken ze richting Maldegem. Daar woont een rijke tante van Basiel, die hem als kind meermaals onderdak had gegeven toen zijn moeder te ziek was om voor hem te zorgen.

Tante Euphrosinia woont er in een mooi huis met groot park, vlakbij het gemeentehuis. Ze heeft paarden en een eigen koets waarmee ze elke zondag naar de mis wordt gebracht.

Tante zou het zeker goed vinden dat het gezin even introk in de dienstwoning boven de paardenstallen.

Hij zou ook wel werk kunnen krijgen in de fabriek van haar man, nonkel Jacques. Misschien dat ook Martha er kon werken. Zo zouden ze wat bijeen kunnen sparen om opnieuw te beginnen. Want een boer is hij, een buitenmens, iemand die enkel plezier vindt op het veld en met zijn dieren. De oorlog zal wel niet zo lang duren, toch?

*